

TEGEN MILIEUVERVUILING

8 september 1972

Goedenavond, vrienden.

Ik moet u erop wijzen dat wij, sprekers van deze groep, niet alwetend of onfeilbaar zijn. Wij verzoeken u zelf na te denken, zeker over ons onderwerp van heden:

TEGEN MILIEUVERVUILING

Er wordt in deze tijd zeer veel gezegd en geschreven over milieuvervuiling. Het is een probleem dat op de achtergrond te maken heeft met de menselijke mentaliteit en zelfs met geestelijke waarden. Want milieuvervuiling is niet alleen maar een kwestie van het lozen van afval. Het is evenzeer vaak het lozen van loze propaganda. Indien u mij de opmerking wilt vergeven: het feit dat het in Den Haag nog steeds voort Biesheuvelt, is een bewijs dat ook een politieke vervuiling van het milieu aan de gang is. De vraag is wat men tegen milieuvervuiling kan doen.

Laat ons beginnen te constateren dat alle vormen van milieuvervuiling direct of indirect te wijten zijn aan de volgende bronnen:

- a. Kapitaal en industrie - meestal internationaal georiënteerd.
- b. Menselijk egoïsme.
- c. De pogingen van een establishment.

Wanneer ik punt a. noem, is men geneigd met mij 'a' te zeggen. Maar verder gaan met b. is al moeilijker, terwijl velen niet tot c. zullen komen. Want wat is het geval? Dat de industrie een grote vervuiler is, is algemeen bekend. Maar waarom vervuult die industrie? Is dit onvermijdelijk? Waarom protesteert men wel tegen die industrie, maar doet men er iets aan?

Men wil de lasten die de industrie met zich brengt, kennelijk niet aanvaarden, maar wenst de baten die zij oplevert aan de andere kant kennelijk wel zeer. Voorbeeld: Er zijn in uw land op het ogenblik heel wat kleine dorpen en steden die alles doen wat zij maar kunnen om industrieën aan te trekken. Zelfs wanneer dezen het milieu vervuilen en dit te voren wel bekend is, vindt men dit kennelijk niet zo heel erg, zolang men daaronder nog niet lijdt. Men wenst de industrie, omdat zij werkgelegenheid verschaft, omdat zij de bevolking doet toenemen en de gemeente rijker en belangrijker doet worden, daar zij voordelen trekt van de gevestigde industrie en bij toenemende bevolking bovendien meer gelden uit rijkskas kan verwachten. Anders gezegd, in vele kleinere plaatsen ontstaat aantasting van het milieu in feite door de behoefte bij de leiders van deze gemeenschappen, om hun eigen belangrijkheid te vergroten en een gemakkelijke oplossing te vinden voor hun problemen.

Laat ons eens zien naar de zeer grote industrieën die vaak zoveel bijdragen aan het vervuilen van het milieu. Het zal u, om een voorbeeld te noemen, bekend zijn dat de 'Lever Broth.' een zeer belangrijk concern zijn met vele dochtermaatschappijen die heel wat milieubedervende producten leveren. Maar is het u misschien ook opgevallen dat, terwijl men algemeen weet dat de zogenaamde biologische wasmiddelen milieubedervend werken, velen juist deze producten begeren, dit terwijl de gemeenschap advertenties voor deze producten nog steeds toelaat, zodat een groeiende behoefte daaraan kan worden gestimuleerd? In meerdere landen is het nu verboden nog met sigaretten te adverteren. Dezen immers zijn slecht voor de gezondheid. De witwassers bederven het gehele milieu. Zij doden onder meer plantengroei in het water en het gehele leven in het water. Door bederven van het grondwater veroorzaken zij indirect een toenemende schaarste aan goed drinkwater en beïnvloeden de nu gangbare plantengroei ongunstig.

De zogenaamde biologische middelen vervuilen het milieu niet in de algemene zin van het woord, maar veranderen het eerder. Zij scheppen omstandigheden waaronder primitieve organismen goed kunnen bestaan en zich zeer snel kunnen voortplanten, terwijl meer ingewikkelde levensstructuren hierdoor niet meer zo goed zullen kunnen leven. Het uiteindelijke resultaat lijkt soms op een terugkeer naar de oertijd, naar de broeierige soep waarin eens eencelligen en pas ontstane algen het begin vormden van alle leven op aarde. Men weet dit. Waarom gaat men daar dan niet tegen in? Omdat kennelijk niemand bereid is voor zich actie te nemen.

Wat ons bij b. brengt. De mensen willen graag hun was moeiteloos wit hebben en kopen dus producten, waarvan zij toch heus wel weten dat zij milieuvervuilend werken. Bij het wegverkeer zien wij hetzelfde: De mensen weten heus wel dat het verkeer in een klein land als Nederland sterk vervuilend werkt, het milieu zowel aantastende door afvalproducten als door lawaai en dergelijke. Maar men redeneert: waarom zouden juist wij geen auto of bromfiets mogen gebruiken? Anderen doen het toch ook, dus dan hoeven wij ons dit ook niet te ontfeggen. Zoals anderen reageerden: anderen krijgen met weinig moeite hun was witter. Waarom zou ik die middelen dan niet gebruiken? Iedereen doet het toch?

Mensen en vooral overheden weten wel degelijk dat chemische industrieën niet slechts vaak sterk vervuilend werken, maar bovendien vaak een groot gevaar opleveren voor de omgeving. Men redeneert echter: de opbouw van die industrieën heeft grote kapitalen geveigd. Wij kunnen die toch niet zonder meer prijsgeven? Afdoende maatregelen treffen zou te kostbaar worden en het rendement aantasten. Dus treffen wij liever zogenaamde voorzieningen die in feite allen maar lapmiddelen zijn in de hoop dat het met het gevaar wel los zal blijven lopen en de industrie niet door grote overlast op zal blijven vallen. Kortom: men redeneert steeds weer: het milieu wordt wel bedreigd door ons, maar wij kunnen al dat geld toch niet zomaar weggooien. Met het gevolg dat de investeringen nog steeds rendabel blijven en men nog steeds geld kan verdienen ofschoon natuurlijk wel het gevaar dreigt dat er over enige tijd geen mensen meer zijn die dit geld uit kunnen geven.

Wie tegen de milieuvervuiling wil strijden en constateert dat grote industrieën wel de voornaamste vervuilers zijn, zal dus verder moeten denken dan enkel dit, en moeten constateren: de industrieën zijn de grote vervuilers, omdat de gewone burger uit gemakzucht en egoïsme het bestaan van dergelijke zaken nog steeds tolereert en zelfs bevordert. Een boycot tegen de producten van industrieën die sterk vervuilend werken, zou betekenen dat vooral de sterk vervuilende verbruiksindustrieën sterk in hun mogelijkheden beperkt zouden worden en hierdoor zeer snel, zowel in hun producten als in hun productiemethoden, de nodige veranderingen zouden moeten aanbrengen. Het gevolg zou zijn dat deze industrieën gelden als voorbeeld voor andere industrieën waarop de gewone koper niet zo heel veel invloed uit kan oefenen en ook dezen zou brengen tot veranderingen in het productieproces, die nu wel degelijk bekend zijn en waarvan men weet dat de aantasting van het milieu geheel of bijna geheel vermeden zou kunnen worden maar die men niet wenst toe te passen, daar dit 'het product te duur zou maken'.

Belangrijk is ook een vorm van egoïsme bij de arbeiders die redeneren: mogelijk vervuult ons bedrijf wel, maar het is uiteindelijk mijn baantje. Indien men hen en vooral hun voormannen duidelijk maakt dat over de gehele wereld, maar vooral in de Westelijke landen, de industrialisering stop dient te worden gezet, zo reageren zij: maar wij moeten toch werkgelegenheid creëren? Het is toch zelfs voor een kind duidelijk dat wij hiermede wel verder moeten gaan? Maar is dat nu wel zo logisch? Indien men in Nederland uit zou gaan van het standpunt dat geen vreemde werkkrachten mogen worden aangetrokken door bedrijven voor het vervullen van baantjes waar kennelijk de Hollander geen zin in heeft, zou meer dan de nu bestaande arbeidsreserve - wat een beleefde term is voor werkeloosheid - te werk kunnen worden gesteld zonder verdere uitbreidingen. Wat de gemeenschap vele uitkeringen zou besparen en daardoor ook vele ambtenaren vrij zou maken voor meer belangrijke taken, terwijl men vele nu steeds sterker rijzende problemen - als bijvoorbeeld de huisvesting van buitenlandse arbeiders oproept - vermeden kunnen worden.

Men stelt dat er over enige tijd geen grenzen meer zullen zijn en de mensen vrij door geheel Europa zullen kunnen reizen en werken. Die tijd zal moeten komen, maar dan zullen ook Nederlanders elders kunnen gaan werken, indien zij met de mogelijkheden die eigen land biedt, niet tevreden zijn.

Wat de vraag doet rijzen waarom men nog steeds de industrieën niet vestigt op de plaatsen waar zij met een zo gering mogelijke moeite en vervoer hun grondstoffen kunnen betrekken, terwijl zij met een maximum aan efficiëntie een minimum aan afval kunnen produceren, maar daarentegen zich alle moeite geeft om 'industrieën aan te trekken' en hiervoor heel wat overheidsmiddelen besteedt, al weet men dat vervoer en dergelijke moeilijkheden op zullen gaan leveren? Men is er kennelijk nog steeds aan gewend de arbeid naar de arbeider toe te brengen. Maar waarom zou de arbeider niet trekken naar de plaatsen waar hij werk kan vinden? Ik besef wel dat er heel wat mensen zijn die het met de stelling dat je dan maar met je werk mee moet trekken, niet eens zijn. Rijksinstanties worden bijvoorbeeld uit deze stad verplaatst. Er zijn heel wat beambten die stellen dat zij nu eenmaal in Den Haag wonen dat zij dit een mooie stad vinden en dus geen zin hebben met de verplaatsing van hun werkgelegenheid akkoord te gaan en mee te trekken naar elders. Dat is hun goede recht natuurlijk. Niemand kan hen volgens mij bevelen uit hun stad te vertrekken, omdat men nu eenmaal besloten heeft kantoren naar elders te verplaatsen. Maar wel kan men stellen dat degenen die weigeren werk aan te nemen waar dit voor hen te vinden is, dan ook geen recht hebben op hulp en steun vanuit de gemeenschap. Want er is werk voor hen. Te stellen dat men het recht heeft werkzaamheden en eventueel vertrek naar andere plaatsen te weigeren ofschoon men in eigen omgeving geen mogelijkheid heeft aan de slag te komen en dat dus de gemeenschap maar heeft te zorgen dat men op gewende voet verder kan leven zonder arbeid, is volgens mij een vorm van morele vervuiling.

Kennelijk denkt men zeer eenzijdig en realiseert men zich niet dat men op deze wijze de rechten van anderen aantast. Denk maar eens aan het autoverkeer. Men stelt in dit verband steeds maar weer dat meer en meer wegen noodzakelijk zijn. Dit kan wel zijn. Maar vooral in de laatste jaren blijkt steeds meer dat dergelijke wegen dan geprojecteerd worden op plaatsen waar zij door de daar levende mensen niet gewenst worden. Wanneer men luistert naar bepaalde instanties, krijgt men het gevoel dat tegen eenieders wens en belang in het ter wille van de heilige auto noodzakelijk is, geheel Nederland te bedekken met een 150-baans betonweg. Wonen kunnen de mensen dan wel op de vluchtheuvels.... Kennelijk zijn de betrokken instanties die steeds weer trachten ten koste van alles hun wil door te zetten, zeer eenzijdig georiënteerd. Zij denken niet in termen van een leefbaar milieu, maar in termen van wegen waterwegen, bruggen en andere voorzieningen die eigen departement en afdeling belangrijk maken. Ik zou willen zeggen dat, indien waterstaat zo verder gaat, binnenkort geestelijk en mentaal geheel Nederland het water tot de lippen staat.

Meent u dat dit typisch Nederlands is? Nee toch? Want precies het zelfde effect zien wij optreden in andere landen en hier wordt het milieu vaak nog meer door dergelijke instellingen aangetast, dan bij u het geval is. In de Rhenipfalz is, tegen alle uitdrukkelijke wensen van de bevolking, dankzij de planning van de regering, een industriegebied gevestigd waarin heel wat gemeenschapsgelden zijn verzonken. Dit gebied en de vaak sterk gesubsidieerde industrieën blijken reeds nu sterk milieuvervuilend te werken en bovendien een zeer mooi en belangrijk recreatiegebied aan te tasten, terwijl ook de landbouw in de omgeving reeds nu schade ondervindt van deze verandering en men de laatste tijd slechtere producten met meer kosten teelt in deze omgeving. Die dingen gebeuren dus heus niet alleen in Nederland en ik zou legio voorbeelden aan kunnen halen uit allerhande landen.

Hoe komt het dat men, al erkent men meer en meer de aan deze wijze van handelen verbonden bezwaren, nog steeds op de ingeslagen weg voortgaat? Misschien wel omdat men bang is het woord 'welvaart' te verliezen? Maar welvaart is een woord, meer niet. Wie vaart immers in deze tijd nog werkelijk wel? Het is echter een soort heilige koe. Men spreekt over de noodzaak van een voortdurende inkomensstijging - die geen reële inkomensstijging is, maar in feite een vorm

van inflatie. De enige die er beter op kan worden, is degene die in vaste waarden heeft belegd en dat is zeker niet degene die luidkeels roept om enkele procenten 'reële inkomensverbetering'. Men ziet de feiten niet en wil die feiten ook niet zien. In uw eigen land zowel als in andere landen wordt in feite het levensrecht van komende geslachten voor de illusie van een groeiend inkomen (verwaarloosd). Dit, omdat politici en anderen steeds maar weer zeggen: "dat het wel kan". Het is eigenlijk in uw wereld maar vreemd gesteld. Wanneer wij de mensen zouden vragen wat werkelijk voor de mensheid belangrijk is, zo zal eenieder weer iets anders zeggen. Wanneer je dan in een democratie leeft of zelfs maar een gepretendeerde democratie, komt men er dan ook nooit toe iets te doen wat werkelijk en voor allen belangrijk is. Want iedereen ziet de noodzaak van een oplossing, maar zoekt die bij voorkeur in een andere richting dan de anderen.

Natuurlijk zijn er bepaalde groeperingen die een vast recht menen te hebben en dit te moeten handhaven. Denk in dit verband eens aan Rome. Ik geloof heus wel dat de paus en de curie - de kerkelijke ministeries - het heel goed menen met de gelovigen, ook met de Nederlandse kerkprovincie. Maar houden zij rekening met het werkelijke geloof, met de werkelijke behoeften ook, van de gelovigen? Ik meen van niet. Ik meen dat men vooral rekening houdt met het in standhouden van de oude situaties en daarmee de eigen belangrijkheid en het eigen gezag. Men schept dwangsituaties die niet werkelijk noodzakelijk zijn om eigen wil en inzicht door te zetten zonder rekening te houden met anderen of zelfs maar met de feiten. Wat overigens niet veel anders is dan steeds weer in gemeenten gebeurt, wanneer b&w de raad voor het blok zetten door op beslissingen vooruit te lopen, zodat de keuze uiteindelijk wordt: ja zeggen of nutteloos grote bedragen teloor zien gaan. En dit verschilt niets van de wijze waarop ministeries vaak voortgaan zonder toestemming van de kamer, zodat zelfs degenen in het parlement die neen zouden willen zeggen, uiteindelijk niets anders meer kunnen doen dan ja zeggen, omdat anders een bestaand en wankel politiek verbond teloor zou gaan en daarmee ook hun eigen positie zou worden aangetast.

Dit zijn feiten, nietwaar? En u neemt het altijd weer. Indien u tegen milieuvervuiling bent, moet u niet alleen te keer gaan tegen uitlaatgassen of fabrieken, maar vooral tegen de mentaliteit van mensen die alles steeds weer vanuit zich bezien en berekenen, zonder daarbij rekening te houden met de werkelijkheid van de wereld waarin zij leven of de rechten van anderen, maar alleen uitgaan van de macht die zij denken te bezitten, de illusie van groeiende inkomens die feitelijk steeds minder waard worden, de illusies ook van belangrijkheid die, op de keper beschouwd, eerder het belachelijke benadert. Je kunt nu eenmaal de werkelijkheid niet zonder meer en zonder hoge prijs terzijde stellen. Toch doet men dit voortdurend op elk terrein. Daarom is het noodzakelijk dat u, indien u zich tegen aantasting en vervuiling van het milieu wilt gaan verzetten, in de eerste plaats gaat beseffen wat er eigenlijk aan de hand is.

Sta mij toe, nu iets meer naar de mens, zijn gedrag en de geestelijke achtergronden van de mens zelf te zien. Een mens kan geluk vinden, wanneer hij in zichzelf iets vreugdig aanvaardt. Ik ken mensen die gelukkiger zijn met een mooie zonsondergang dan anderen zijn met briljanten ter waarde van duizenden guldens, die zij uiteindelijk alleen maar vrezen te verliezen. Zolang bezit en bezitszucht, denkbeelden omtrent eigen rechten en bezitsrechten de mens beheersen, blijft er een vergiftiging van zowel het milieu als de menselijke geest voortschrijden. De werkelijke welvaart, het werkelijk geluk voor de mens, is gelegen in de wijze waarop hij leeft in en met een gemeenschap. Zijn vrijheid is iets wat in de eerste plaats bepaald wordt door zijn mogelijkheid zichzelf te zijn. Daarnaast zal de gemeenschap hem, als vanzelf, bepaalde maatstaven en gedragsregels opleggen. Er is dus geen behoefte aan het betuttelen van anderen, want daarmee maak je de wereld heus niet beter. Zo is er ook geen behoefte aan een dwang waarmee men anderen dwingt in te gaan, want dat wordt toch maar een afgang, omdat de innerlijke waarden niet gedwongen kunnen worden.

Wanneer je gelukkig bent, vorm je een innerlijke eenheid. Dan ben je als het ware geestelijk en lichamelijk in resonantie met het leven. Dan ben je niet blind voor alles wat er rond je gebeurt. Alles wat er rond je verandert, spreekt tot je, en alle geestelijke waarden die in en rond je aanwezig zijn, dringen steeds meer tot je bewustzijn door.

Je wezen bloeit voortdurend verder open voor invloeden die je misschien eerst niet eens bemerkt had. Dan heb je geen rijkdommen nodig, geen welvaart en zelfs geen industrie. Een mens die vrede kan vinden in zichzelf, heeft maar zeer weinig behoeften.

Wanneer die mens echter behoefte heeft aan voortdurende muziek, steeds weerkerende sensaties van snelheid, uitdrukking van zijn belangrijkheid of macht, kortom, wanneer hij voortdurend bezig is zijn milieu verder aan zich te onderwerpen, zo doet hij dit mede omdat hij in zichzelf geen vrede kan vinden, omdat hij zijn innerlijk contact met de grote werkelijkheid verloren heeft. Dit geldt voor eenieder. Ik kan best begrijpen dat u eens graag een theater bezoekt, eens een concert wilt horen, naar de kijkbuis kijkt en luistert naar de kwetter-spreker van uw radio. Maar vraag u toch eens af of u daarbij dan wel selectief bent. Of luistert en kijkt u alleen maar graag, omdat u dan zelf niet hoeft te denken? Kijkt u alleen maar om de werkelijkheid niet te moeten zien en niet te beseffen, hoe leeg uw wereld eigenlijk is? Neem mij niet kwalijk dat ik het zo stel. Ik meen dat dingen als bijvoorbeeld Peyton Place op zich wel aanvaardbaar zijn. Maar ik ben ook van mening dat zij mentaal een sterk vervuilende werking hebben. Want in de conflicten van deze pseudomensen zijn de gekluisterde kijkbuisslaven zichzelf vaak kwijt. Zij projecteren zichzelf in een illusiewereld die steeds weer betreden kan worden, ook al bestaat zij niet werkelijk. Een wereld bovendien vol van conflicten en slechtheid die je de kans geeft jezelf als betere te gevoelen. Daardoor komen de mensen er niet meer toe hun eigen conflicten te beseffen en eigen goedheid en slechtheid reëel te beoordelen.

Ligt ook in het duidelijk maken van de werkelijke betekenis van dergelijke dingen niet een begin voor een werkelijk effectieve actie tegen vervuiling? Mogelijk wordt het de mensen dan op de duur ook duidelijk dat eenvoud het beste is. Toen de mensen voor het eerst blijvende en geschreven wetten maakten, waren die eenvoudig. De wetten van Akad kon je neerschrijven op 7 kleine kleitafelen en de Tien Geboden die men nu nog steeds citeert, werden op twee stenen tafelen geschreven volgens de overlevering. Toch bestreken die wetten wel degelijk het geheel van een bestaande samenleving. De wetten van Egypte zou je gemakkelijk in een pocketboek onder kunnen brengen, maar de wetgeving van elk land is op het ogenblik meer dan een uitgebreide bibliotheek, vol van afzonderlijke regels en wetjes, zodat je zelfs een grote zaal nodig zou hebben om alleen deze geschriften onder te kunnen brengen. Maar vraag u eens af of hierdoor nu werkelijk zoveel meer recht en rechtvaardigheid op de wereld is gekomen.

Ook dit is een vervuiling, een verstikkende inwerking op de menselijk samenleving, voortgekomen uit de behoefte vooral alles geheel te regelen en vast te leggen. Je moet niet alles in het leven regelen. Natuurlijk zal een gemeenschap enkele hoofdregels moeten stellen. Maar je moet niet verdergaan dan dit en proberen het gehele gedrag van anderen geheel vast te leggen in wetten. Want er zitten toch mazen in elke wet en wanneer je dan weer een nieuwe wet maakt om een dergelijke hiaat op te vullen, blijken weer meerdere nieuwe wetten en regels noodzakelijk om een misbruik daarvan te voorkomen. De praktijk wijst uit dat steeds meer legale gordiaanse knopen ontstaan die alleen nog werkelijk ontward kunnen worden door ze eenvoudig door te hakken - wat echter tegen de wet is. Je moet de zaken weer vereenvoudigen en gedragsnormen stellen, geen voorschriften en wetten geven - ook al komt men dan tot zaken waar velen het niet mee eens zullen zijn.

Denk eens aan de reactie van de studenten in de kwestie van de collegegelden. Zij beweren dat de regering die de collegegelden verhoogt, in feite daarmee een groot onrecht begaat. Ik ben van mening dat dit, gezien de regels die in uw gehele maatschappij gelden, niet juist is. Wanneer de student voor zijn opvoeding inderdaad ook reële diensten zou bewijzen aan de gemeenschap, zonder daaruit rechten te distilleren, zou hij gelijk hebben. Maar met zijn studie bewijst de doorsnee student in de eerste plaats een dienst aan zichzelf. Want met de verkregen kennis zorgt hij een leidende positie en vooral ook voordelen en voorrechten te verwerven in het milieu waarin hij leeft. Het lijkt mij dan ook redelijk dat hij de gemeenschap althans iets betaalt voor hetgeen zij in hem investeert en zich moeite getroost niet meer dan het werkelijk noodzakelijke van die gemeenschap aan te nemen.

Wanneer de Russen zeggen dat iemand die afgestudeerd is en naar een ander land wil gaan, dan eerst maar eens de kosten van zijn studie moet terugbetalen, klinkt dit mogelijk erg wreed en onrechtvaardig en het wordt dan ook door vele mensen als willekeur ervaren. Maar uiteindelijk heeft de gemeenschap in die mensen geïnvesteerd. Het lijkt mij niet onredelijk dat men deze investering niet schenkt aan het andere land waarheen de afgestudeerde wil gaan.

U meent dat dit een onrecht is tegenover degene die studeerde? Maar indien men het niet zou eisen, is het dan geen onrecht tegenover al die anderen die niet konden studeren, maar wel de kosten van de studie voor de ander moesten dragen? Indien men de student vrije studie wil toe billijken, is dit dan wel billijk tegenover die anderen die niet goed kunnen leren en zeer jong aan het werk moeten, terwijl zij mogelijk nog inkomen derven wanneer zij de voorgeschreven studie tijdens die arbeid volbrengen? Hoe staat het dan met het recht van de werkende jongere die niet de kans heeft later een zeer goed betaalde post te bekleden, maar wel reeds bijdraagt aan de kosten van de universiteiten, het studieloon, de beurzen enzovoort enzovoort? Hoe zit het dan daar mee? Ook de houding van de studenten lijkt mij in vele gevallen een teken te zijn van een morele en mentale vervuiling. Ook zij blijken in bepaalde gevallen niet na te denken over de rechtvaardigheid van een bepaalde situatie, maar te stellen: zo was de toestand voor ons, die mag dus nooit slechter, maar alleen maar beter voor ons worden. Wij kunnen geen stap terug doen. Het is in wezen niet juist en redelijk wat ik hier van de gemeenschap - dus van anderen - verlang. Ook hier schijnt men te denken: het is nu eenmaal zo, het is voor ons voordelig, dus is het zonder meer juist. In feite vormen de studenten die zich als een afzonderlijke groep met afzonderlijke rechten beschouwen, evenzeer een vorm van establishment als de beambten die hen eindelijk met duizend gulden collegegelden eens iets van de kosten van hun studie - een klein percentage - willen laten betalen. U zult het met deze visie waarschijnlijk niet allen eens zijn. Maar wanneer u eerlijk blijft en nadenkt, zult u het uiteindelijk met mij eens zijn: hier is sprake van een leven ten koste van anderen, zo goed als in vele andere, niet door mij genoemde gevallen. Gezien de maatschappelijke vorm die u in stand houdt is dit een vorm van mentale en morele vervuiling.

Laat mij u een ander voorbeeld geven: Wanneer iemand, om welke reden dan ook, in zijn beroep niet voldoet en hij in dienst van anderen staat, kunnen dezen hem niet zonder meer ontslaan. Het feit dat hij in dienst is, betekent een recht op dit werk. Ik meen echter dat werk in dienst van anderen geen recht is, zo min als het mijns inziens een plicht is. Ik meende dat arbeid het verschijnsel is in het menselijke leven waarin de mens mogelijk voor zich vervulling kan zoeken, maar dat gemeenlijk alleen maar dient om hem een leven in de gemeenschap mogelijk te maken. Daarbij is hij het zelf door zijn prestatie en mogelijkheden, zo goed als door zijn behoeften en verlangens die bepaalt, welke arbeid en hoeveel van die arbeid hij zal verrichten. Indien een mens voor een ander werkt en daarbij tekortschiet, is het logisch dat hij andere arbeid zal moeten zoeken. Wanneer je iemand dwingt een ander in dienst te houden, ofschoon deze niet voldoet, op welke basis dan ook, tast je de rechten en vrijheden van die ander aan. Dit lijkt mij onredelijk.

Een andere vorm van mentale vervuiling die doorwerkt in het milieu, lijkt mij de stelling dat kinderen, wanneer zij eenmaal zijn voortgebracht, zonder meer een goed leven moeten hebben zonder dat dit de ouders te grote offers kost. Want men heeft hieraan de consequentie verbonden dat dus de gemeenschap maar voor het welzijn en heil van alle kinderen op moet draaien. Kinderbijslag is volgens mij onder de nu bestaande omstandigheden eerder een moreel en milieuverpestende invloed. Te grote uitbreiding van de bevolking betekent immers een steeds meer onleefbaar worden van de gehele wereld. Iets wat men, zeker in Nederland, reeds begint te bemerken. Men is het erover eens dat aan te ongebreidelde toename van de wereldbevolking iets moet worden gedaan. Ik vraag mij af of je daaraan werkelijk iets doet met kinderbijslag, belastingaftrek voor grote gezinnen etcetera. Ik meen dat deze instelling niet bepaald gezond kan worden genoemd, zo min als al die andere zaken waarbij men uitgaat van het standpunt dat de gemeenschap de lasten maar moet dragen zonder daaraan rechten te kunnen ontlenen.

Indien een voetbalclub profvoetbal wil spelen, zo lijkt mij dit aanvaardbaar. Maar dan moet die club niet stellen: wanneer wij niet uit onze inkomsten alle lasten kunnen betalen is het redelijk dat de gemeenschap, ook dus degenen die geheel niet geïnteresseerd zijn, voor de tekorten opdraaien. Zou het niet redelijker zijn, wanneer men uit zou gaan van het standpunt dat die club dan maar eens wat minder uit moet geven en de tering naar de nering zou moeten zetten? Het is natuurlijk veel gemakkelijker, wanneer een ander, in casu de anonieme gemeenschap, de risico's draagt. Ik kan bijvoorbeeld best begrijpen dat de gehele omroepwereld schreeuwt dat men vooral meer luister- en kijkgeld moet hebben. Ik geef hen zelfs gelijk, want zij hebben het geld hard nodig, wanneer zij op de oude voet verder willen kunnen gaan. Maar wanneer de omroepmensen even efficiënt zouden werken als een normaal groot bedrijf - en zo erg efficiënt zijn de meeste grote bedrijven in dit land niet eens - zouden zij met het huidige geld gemakkelijk uit kunnen komen, zij zouden dan minder uitgeven, omdat het zo prettig is, iets te doen of omdat het een bepaalde status geeft, wanneer je iets kunt doen. Men zou zich dan eerst eens afvragen of dit nu werkelijk verantwoord en de kosten werkelijk waard is. Dan zou men zich werkelijk afvragen of het wel nodig is zoveel zwaar betaalde mensen in dienst te houden etcetera.

Voor bepaald mensen van bijvoorbeeld de NOS zal het niet prettig zijn dit te horen, vooral wanneer zij denken aan de miljoenen die worden weggegooid aan documentaires, die alweer vergeten zijn voor zij van het scherm zijn verdwenen en die niet, zoals men optimistisch stelde, omdat men niet de moeite nam een werkelijke behoefte na te gaan 'zo goed naar het buitenland verkocht zouden kunnen worden'. Anders gezegd: er is sprake van verspilling. Wanneer bepaalde mensen nu echter stellen dat het het recht van de kunstenaar is zich op zijn wijze uit te drukken en te experimenteren op kosten van de gemeenschap, zo is dit volgens mij weer een kwestie van morele vervuiling, dezelfde morele vervuiling die de hoofdrol speelt bij de aantasting van het menselijke leefmilieu. Hebt u in de gaten waar wij naar toe gaan? Vervuiling is niet een onontkoombaar product van de moderne samenleving, maar komt voort uit morele vervuiling, uit menselijke hebzucht, gemakzucht, afschuiven van verantwoordelijkheden.

Er zijn grote industrieën, zowel in dit land als elders die voortdurend giftige stoffen spuien als kwik, zuren en dergelijke. Zij zouden het merendeel van deze producten wel degelijk op kunnen vangen en zelfs voor een groot deel opnieuw kunnen gebruiken. Dit zou op zich als proces wel rendabel kunnen zijn, maar zou een zagezegd onrendabele investering vergen. Wat betekent dat het bedrijf dus grotere kosten zou moeten maken die niet zo gemakkelijk onmiddellijk interest afwerpen. Ook dit lijkt mij een voorbeeld van het egoïsme en van de dwaze kortzichtigheid van de mens. Zo even haalde ik de mentaliteit aan waarbij men stelt: industrie maakt onze plaats groter en onszelf belangrijker, dan moeten wij de rest maar op de koop toe nemen. Hier is een counterpart van deze mentaliteit: procenten zijn veel belangrijker dan 't welzijn van de wereld en eerbied voor de rechten van anderen.

Vele zaken zijn bovendien dwaas. Zo is het dwaas dat vele landen zich nog voortdurend bewapenen met wapens die, in het geval van een werkelijke oorlog, zo nutteloos zouden zijn als bordpapieren tanks. Toch gaat het hier om bijvoorbeeld straaljagers en dus om miljoenen bedragen. Men schijnt te redeneren: wanneer anderen die dingen wel hebben en wij hebben ze niet, is dat iets verschrikkelijks. Het doet mij denken aan mensen die liever naar een aquarium kijken dan naar de televisie, maar opeens een kleuren-televisie willen hebben, omdat de burens er ook een hebben. Er zijn vele landen die in feite met een leger, zoals zij nu handhaven, feitelijk niets kunnen doen, maar die dit leger willen behouden en het zelfs willen uitbreiden en beter bewapenen, omdat de burens zo iets ook hebben. Dwaas. Een vorm van vervuiling, oorzaak van vervuiling van menselijke denkbeelden en gevoelens; vervuiling die weer terug te brengen is tot een gebrek aan innerlijke vrede en geestelijke grootheid, aan werkelijkheidszin ook.

Let wel: industriëlen die vervuilen, doen dit met volle overtuiging. Zij doen dit, omdat zij daardoor volgens hun mening de economie het beste dienen. En de politici die alles wat democratie zou kunnen zijn, vervuilen, doen dit in de oprechte overtuiging dat het anders nog slechter zou gaan. De priesters die op een gegeven ogenblik de mogelijkheid om in God te geloven vervuilen door hun voortdurend stipuleren van ongeloofwaardige waarheden en het

opleggen van overbodige plichten doen dit, omdat zij menen dat je de mens zo het dichtste bij God kunt brengen. Maar deze mensen bedriegen zichzelf. Je moet eerst jezelf, je eigen werkelijkheid durven zien, ook al is dat niet prettig. Maar wanneer je daartoe komt, zie je duidelijk in dat je auto alleen maar weelde is, begrijp je dat een groot deel van hetgeen je van de wereld meent te moeten verlangen, in feite voor jou niet alleen overbodig, maar vaak zelfs schadelijk is.

Laatst was er een familie die een ramp beleefde: hun televisie ging kapot. Toen zij zich echter na enige tijd met dit onvoorstelbare onheil verzoend hadden, spraken zij voor het eerst sinds jaren die avond werkelijk met elkaar. Een andere familie was uit met de auto. Door een onverklaarbaar toeval ontstond een defect dat zij niet op konden heffen, terwijl er ook geen wegwacht klaar stond om hen te helpen. Daarom wandelden zij maar wat verder en zie: opeens kwamen zij tot de conclusie dat er langs een slootkant vaak meer interessants te zien was dan langs de snelwegen in het buitenland. O, ik wil u niet zonder televisie zetten of aan een slootkant doen rouwen over een onverwacht bezwijken auto-onderdeel. Wel wil ik u duidelijk maken dat daar eigenlijk de vervuiling vaak begint, niet bij de grote lozingen van zoutmijnen, bij al die grote en verschrikkelijke industriële rampen of zelfs bij de atoombommen. Want ook die atoombommen zouden er niet zijn, wanneer niet van de werkelijkheid vervreemde mensen voortdurend de behoefte gevoelden hun zienswijze aan anderen op te leggen. Wie tegen de vervuiling is dient zich in de eerste plaats te keren tegen zijn eigen gebondenheid aan allerlei overbodigheden. Wie zich keren wil tegen de aantasting van het milieu moet niet alleen luidkeels protesteren, maar eerst ook zelf eens iets doen. Wie de vervuiling van de wereld, geestelijk, mentaal en zuiver materieel wil voorkomen en bestrijden, moet zijn geestelijke krachten zowel als eigen leefwijze als wapen daartegen gebruiken.

Ik dacht dat ik daarmee mijn inzichten in deze duidelijk genoeg naar voren had gebracht. Er zijn heel wat punten waarop u mij aan zou kunnen vallen. Na de pauze krijgt u de gelegenheid. Alleen zou ik nog willen zeggen: Wie de poging doet, iets van bovenaf of met geweld af te dwingen, kan tijdelijk enig resultaat boeken. Maar alleen zeer tijdelijk. Slechts de innerlijke verandering van de mens zal de mogelijkheid scheppen werkelijk alle vervuiling ongedaan te maken, dit ongeacht de bezwaren daartegen die nu nog voortkomen uit de wijze van denken en leven die uw maatschappij vormt. Het woord onmogelijk wordt te vaak gebruikt, zonder dat men zich ook maar de moeite getroost naar werkelijke mogelijkheden te zoeken. Wanneer men de aanleg van de Nederlandse wegen afremt en met het zo vrijgekomen geld het openbaar vervoer verbetert, kan bijvoorbeeld het openbaar vervoer binnen de gemeenschap binnen tien jaren de vervoersproblemen beter en met minder overlast oplossen dan het meest perfecte wegensstelsel ooit zal kunnen doen.

Maar dan moet men ook de moed opbrengen om te zeggen: hier ergens dienen wij een streep onder het verleden te zetten. Zolang je die moed niet vindt voor jezelf, bereik je niets. Je kunt anderen niet dwingen ergens een streep onder te zetten, maar je kunt het wel zelf doen en zo anderen tot nadenken brengen. Tienduizend mensen die vastbesloten hun eigen leefwijze kiezen, hebben op het geheel veel meer invloed dat algemeen en ook door deze mensen zelf zal worden beseft. In dit verband wil ik u herinneren aan de reeds weer bijna vergeten provo's die al lang opgegaan schijnen te zijn in een hippe wereld die door de anderen welwillend-repressief geduld wordt. Realiseert men zich wel, hoeveel er op korte termijn in de mentaliteit van bijna het gehele volk veranderd is? Hoeveel zaken zijn op het ogenblik algemeen aanvaard, terwijl zelfs het noemen daarvan 10 jaren geleden nog ondenkbaar was? Hoeveel zaken worden nu opener en vrijer benaderd die nog slechts 20 jaren geleden krampachtig ermede omgegaan en verborgen werden?

Denkt na. Een groot deel van de verandering die u in uw tijd hebt kunnen constateren en ook in uw eigen benadering van het leven hebt kunnen opmerken, is te danken aan betrekkelijk kleine groepen die wakker werden en eindelijk besloten op hun eigen wijze te gaan werken en leven. U kunt ook zonder lang haar en baard de wereld veranderen door eindelijk eens zelf te denken en voor uzelf de consequenties te trekken uit al datgene wat u rond u ziet als milieubederf.

Want dan zou ook u een invloed uit gaan oefenen waardoor, misschien onmerkbaar ook voor u, de mentaliteit van de mensen rond u zou gaan veranderen en u werkelijk iets zou doen tegen de vervuiling van het milieu die in feite begint in de menselijke geest, zodat alle milieuvervuiling in uw wereld in feite alleen maar de reflectie is van de innerlijk onzuiverheden in de mens. Na de pauze zal ik u zo nodig over mijn uitspraken gaarne te woord staan. Nu echter dank ik u voorlopig voor de mij verleende aandacht.

TERUGTREKKEN UIT DE WERKELIJKHEID

Zo, vrienden.

Ik hoop dat u een aangename pauze hebt doorgebracht.

U kunt nu uw mening tot uitdrukking brengen, indien u daartoe de behoefte gevoelt.

Reactie: Er zijn nu geen vragen.

Antwoord: Dit geeft ons de mogelijkheid iets verder op bepaalde punten in te gaan. Wanneer ik uw reactie zie op hetgeen ik gezegd heb, zo valt mij op dat ik dingen heb gezegd waar eenieder het wel ergens niet eens zou moeten zijn. Het valt mij ook op dat u desondanks alles rustig aanhoort en aanneemt. Dit brengt mij bij iets wat ik een 'luie lijdzaamheid' zou noemen, indien de oorzaak, uw zwijgzaamheid, niet juist op deze bijeenkomst zou zijn opgetreden.

Wat zien wij? De mens trekt zich vaak terug uit de werkelijkheid. Wanneer hij die werkelijkheid al constateert en weet dat zij onaanvaardbaar is, zo doet hij toch maar liever of hij niets bemerkt en ziet en gaat zijns weegs. Het is een verschijnsel dat eigenlijk in deze algemene vorm betrekkelijk oud is. Laat ons zeggen ruim honderd jaren. Wanneer er een kind in het water ligt, zal men mogelijk blijven kijken om te zien of er ook iemand komt om het eruit te halen. Wanneer er een ongeluk gebeurt, zijn enkelen mogelijk wel bereid even de handen vuil te maken, maar de meerderheid is kennelijk eerder nieuwsgierig of anderen de moed daartoe zullen vinden. Wanneer er verklaringen worden afgelegd waarover men toch werkelijk eens na zou moeten denken, omdat zij vaak tegenstrijdigheden bevatten of aan de feiten voorbijgaan, zo blijkt men gemeenlijk liever niet na te denken. Want indien men over die dingen na zou denken, zou men mogelijk ook de consequenties moeten trekken en dat vindt men niet aangenaam.

Laten wij ons eens afvragen of dit mogelijk ook een reden heeft. Ik geloof dat de meeste mensen weinig vertrouwen hebben in deze tijd. Zij vertrouwen zichzelf niet, en anderen niet. Zij vertrouwen hun eigen instinct niet meer en vertrouwen bovenal niet meer op de normen van recht die zij innerlijk toch nog wel kennen. Het is niet bepaald mooi wanneer mannen ten oorlog tijgen "om hun vaderland te verdedigen" of "om het recht te doen zegevieren". Toch zie ik dit altijd nog liever dan mensen die eenvoudig zitten te kijken of er door anderen nog iets wordt verdedigd of aan onrecht iets zal worden gedaan - mogelijk in de hoop, daarvan dan zelf nog iets te kunnen profiteren.

Een mens draagt in zich een wetenschap omtrent alles wat voor hem juist is. Men kan zeggen dat dit het geweten is, maar een geweten bestaat in uw wereld tegenwoordig vooral uit dressuur en uit intuïtie waarbij de intuïtie dan gemeenlijk niet of onjuist wordt gebruikt. Wij dragen echter een zeker weten in onszelf, omdat wij geleefd hebben. Wanneer je mens bent, heb je ook reeds eerder bestaan - mogelijk niet als mens, maar in ieder geval in een bepaalde levensvorm. Je hebt ook in bepaalde sferen ervaring opgedaan. Zo heb je leren erkennen wat je past en wat niet bij je past. Wanneer je op de wereld komt, ben je geneigd, op deze basis verder te reageren. O, je wilt het natuurlijk zo gemakkelijk en prettig mogelijk hebben. Maar je ontdekt al snel dat dit niet mogelijk is. Dan ben je vaak bereid om offers te brengen voor vele dingen die in feite onbelangrijk schijnen.

Is het bijvoorbeeld zakelijk gezien niet krankzinnig dat iemand jarenlang traint, kosten nog moeite spaart alleen om uiteindelijk ergens op een podium te staan en als sportmens bewonderd en bejubeld te worden? Toch zijn er heel wat mensen die dergelijke dingen doen en daarvoor zeer vele offers brengen. Voor hen is dit echter een levensnoodzaak, een levensvreugde, een kwestie van zelfbevestiging. Zou men redelijk de waarden nagaan van bijvoorbeeld een olympiade, dan zou je al snel tot de conclusie komen dat de grootste verspilling is gelegen in de hoeveelheid manuren die aan een sportprestatie worden gewijd die feitelijk niets waard is en ten hoogste kan gelden als uiting van de persoonlijke fitheid en bekwaamheid. Meer niet. Maar innerlijk weet men vaak: dit is voor mij het juiste. Daarom zijn er mensen die voor hun sport onvoorstelbare offers brengen, terwijl anderen zich misschien geheel wijden aan kunst of zich meer getrokken voelen tot religie of desnoods het grootste deel van hun tijd besteden aan het observeren van hun medemensen.

Wanneer je dergelijke zaken als een innerlijk noodzaak gevoelt en toch niet doet, wanneer je niet bereid bent de consequenties van het innerlijk als juist erkende te aanvaarden en ernaar te leven, dan moet je wel op de vlucht slaan voor de wereld en voor jezelf. Wat nogal eens voorkomt. Ik denk nu niet voornamelijk aan de mensen die schichtig doorlopen, wanneer zij iemand op straat zien aflossen, zeggende: ik kan er toch niets afdoende aan veranderen, dus laat ik maar doorlopen. Dit in plaats van te beseffen: dit kan ik niet tolereren. Het past eenvoudig niet bij mij dit te tolereren. Het is daarom beter dat ik het slachtoffer word, dan voorbij te gaan en zelfs niets te doen en zo mijn werkelijke wezen te verloochenen.

Maar ik meen dat je, om werkelijk te kunnen leven, je ook geheel en consequent moet inzetten voor alles wat voor jou van werkelijk belang is. Voorbeelden van een dergelijke inzet kunnen wij bijvoorbeeld zien in het verzet. Er is zeker veel bij geweest dat alleen maar berustte op een vorm van avontuurlijkheid of een meegaan met de denkbeelden en mentaliteit van anderen. Maar er zijn ook mensen geweest die alleen, omdat zij moesten, omdat zij gevoelden dat dit juist was, ingingen tegen alle machten en krachten. Dat was heel wat, maar zij hadden er zelfs hun leven voor over, zonder enige hoop op loon of winst, alleen maar omdat zij wilden doen wat juist was. Die mentaliteit opbrengen in een oorlogstoestand lijkt wel wat gemakkelijker te zijn dan in normale tijden. Maar zou je zo niet je gehele leven moeten strijden? Je hebt een geestelijke achtergrond. Je behoort tot een bepaalde geestelijke straal, een ontwikkeling. Dan moet je dit ook in het menselijk leven waar maken, hoe dan ook. Wanneer je wegloopt, voor hetgeen je voelt, innerlijk weet dat juist is, dan loop je weg voor wat je bent, dan vlucht je voor je innerlijke werkelijkheid. Dan is je gehele stoffelijke bestaan waardeloos.

Ik weet niet of u daar zo wel eens over hebt nagedacht. Dit is werkelijkheid, dit is een feit. Het gaat er natuurlijk niet om of bijvoorbeeld studenten nu wel of niet f 1000.- collegegeld zullen moeten betalen. Maar het gaat er wel om of zij bij hun studie denken aan de hoge tarieven die zij eens zullen kunnen heffen en aan de belangrijkheid die zij later zullen bezitten en gelijktijdig weigeren om - gezien de kosten ten laste van de gemeenschap - de uiteindelijk niet zo hoge vergoeding te betalen. Het gaat om de achtergronden en hetgeen innerlijk als waar, juist en rechtvaardig wordt ervaren.

In het leven kunnen wij dit alles vinden. Want het leven op aarde is niet alleen maar een scholing, maar tevens een groeiproces, ook voor de geest. Je kunt rijker worden, je kunt allerhande gaven ontplooiën en uiteindelijk zelfs leren, hoe je in meer dan één wereld tegelijk kunt leven. Maar dan moet je wel trouw zijn aan jezelf, aan alles wat in jezelf als juist erkend wordt, en mag je zeker niet voor de mogelijke gevolgen van een dergelijke wijze van leven wegllopen.

Je moet niet stellen dat dit niet past dat daarover de burens iets te zeggen hebben, terwijl het volgende weer te lastig is of mogelijk ongewenste gevolgen zou hebben. Dan moet je waarlijk en geheel jezelf zijn, niet meer en niet minder. Wanneer ik tegen milieuvervuiling spreek, zo kom ik als vanzelf bij de mens terecht. Begrijpelijk ook, dacht ik, zeker na al het voorgaande. De mens heeft zichzelf een wereld opgebouwd, een zogenaamde rationele, menselijke wereld waarin hij weglucht voor alles wat hij in zichzelf als juist en waar erkent.

Nu is het natuurlijk ook gemakkelijker niet te dichtbij te kijken. Want terwijl je op eenvoudige wijze discriminatie in andere landen kunt veroordelen, is het heel wat moeilijker duidelijk na te gaan, vanwaar de discriminatie in bijvoorbeeld de Afrikaanderbuurt in Rotterdam komt.

Aan de andere kant: wanneer je de discriminatie hier veroordeelt, moet je ook de moed hebben eens na te gaan waarom hier dergelijke reacties optreden en zou je je af moeten vragen, hoe je zelf zou reageren, indien je bij het geval betrokken was. Het is niet voldoende algemeen te beoordelen en te veroordelen. Je moet trachten de achtergronden te verstaan en ook voor jezelf te ontdekken waarom je denkt en handelt op een bepaalde wijze. Zonder dit is het waardeloos, leer je ook niets. Het is eenvoudig genoeg een oordeel uit te spreken over de USA of de USSR, over China, over andere landen. Maar vaak veroordeel je elders verschijnselen die je in mogelijk kleinere omvang bij jezelf tolereert en zelfs niet wilt opmerken. Wat erop neer komt dat je je innerlijke erkenningen en waarheden wel naar buiten toe uit wilt dragen, zolang er geen consequenties aan verbonden zijn, zolang er geen werkelijke verplichtingen uit voortspruiten. Maar op het ogenblik dat de innerlijke waarheid en erkenning werkelijke gevolgen hebben voor het persoonlijk gedrag, voor eigen gemak of mogelijk veiligheid, weigert men opeens erop te reageren.

Ik meen dat hier een heel belangrijk punt ligt in verband met ons onderwerp. Het is natuurlijk gemakkelijk wanneer een kleine groep zich voor iets werkelijk druk maakt. Niemand hoeft erachter te gaan staan, en wanneer het misgaat, is het de schuld van een kleine pressiegroep die alles doorzet. Gaat het goed, dan profiteren de anderen mee, zonder dat hen dit enige moeite of risico heeft gekost. Maar wanneer eenieder nu eens actief zou zijn voor dat wat men innerlijk gevoelt dat goed is, dan zou je ook als vanzelf de wereld veranderen. Dan zou je in die wereld weer de geestelijke ervaringen en waarden, de krachten van inwijding als het ware die voor eenieder potentieel bestaan, tot uiting zien komen.

Hoe komt het eigenlijk, zo zou men zich af kunnen vragen dat de meeste mensen tegenwoordig niet genoeg meer schijnen te hebben aan een innerlijke beleving voor zichzelf? Waarom moeten zij met alle geweld in bepaalde groepen ageren en elkaar overschreeuwen, tot zij niet juist meer kunnen gevoelen en zelfs niet meer na kunnen denken? Waarom moeten mensen elkaar toch steeds weer op een kermisachtige en krankzinnige wijze misleiden en bepraten? Waarom moeten politici steeds meer op gaan treden als een edel soort bonniseurs en kun je godsdienst alleen nog maar werkelijk beleven, wanneer je er tezamen high van wordt?

Wanneer je de innerlijke waarheid hebt, dan heb je ook een innerlijke verbinding met God en de werkelijkheid. Een kerk heb je volgens mij alleen nodig wanneer je geen werkelijke innerlijke zekerheid hebt. Maar wanneer je in jezelf zeker bent dat er een innerlijk contact met het Hogere bestaat, heb je geen organisatie en uiterlijke erkenning daarvan meer van node. En wanneer de mensen voldoende innerlijke erkenningen bewust beleven, is er geen organisatie meer van node, zodat de tot vervuiling en misvorming voerende mogelijkheden, om machtsposities daarop te baseren, teloor gaan. Waarom zou je oude situaties en denkbeelden in stand willen houden? Volgens mij zou de enige reden kunnen zijn dat je innerlijk voelt dat zij goed zijn. En als je dit niet innerlijk gevoelt, ga dan aan het oude voorbij en maak uit het oude een nieuwe, innerlijk beter te erkennen en te beleven werkelijkheid.

De mens is geschapen naar Gods beeld en gelijkenis - wat niet bepaald pleit voor God, wanneer je dit letterlijk gelooft. Maar de mens heeft één ding wat hem in ieder geval losmaakt van althans een groot deel van het dierenrijk: zijn vermogen om iets nieuws te maken, om te scheppen, om te denken in termen die abstract zijn en toch emotioneel beleefbaar blijven. De mens die dergelijke dingen vanuit zich beleeft en waarmaakt, maakt ook zijn innerlijke wereld steeds meer stoffelijk werkelijk en waar, wanneer hij tenminste zijn uiting niet als een middel gaat gebruiken om aan zijn innerlijk besef uiteindelijk te onttrekken. Wanneer een schilder steeds de nieuwste trend volgt om vooral 'in' te zijn, is hij volgens mij geen goed kunstenaar en is zijn creatief vermogen zeker niet iets wat innerlijke waarden bezit. Maar wanneer hij iets weergeeft, omdat hij in zich gevoelt dat het alleen zó juist is en anders niet, dan heeft hij iets gedaan wat de mens

ook aan zijn God toeschrijft. Hij heeft iets wat in hem bestond en leefde, geschapen, naar buiten gebracht en een vorm gegeven dat niet meer van de schepper afhankelijk is.

Overigens blijkt steeds weer dat een mens die zo uitdrukking geeft aan een innerlijke werkelijkheid in beelden of woorden, dit ook doet met zijn gedrag. De wijze van leven doet mogelijk wat losgeslagen aan wanneer je dit vanuit het gangbare beeld van de maatschappelijke orde beziet. Maar aan de andere kant blijkt zo iemand, wanneer het erop aankomt, vaak een heel nuttig en goed mens te zijn. Wanneer iemand preekt en daarbij alleen de zaken brengt waarin hij innerlijk en werkelijk gelooft en geheel leeft volgens de consequenties die dit geloof met zich brengt, schept ook hij iets. Dan maakt hij uit op zich vaak holle en lege frasen een levend contact met de oneindigheid. Dan vervult als het ware zijn geest de uiterlijkheden en blaast hen leven in. Dit zijn dingen die je heel duidelijk zou moeten zeggen. Maar ik heb het gevoel dat je altijd nog weer ergens te kort schiet.

De gehele vervuiling van het milieu is volgens mij een gevolg van een menselijk je vastklampen aan uiterlijke zaken. Maar wanneer je beseft dat de schoonheid van een enkele boom die leeft en groeit, vaak meer waard is dan een miljoen winst, waar uiteindelijk zoveel af moet en zoveel zorg verbonden is, dat je er uiteindelijk niet veel vreugde aan beleeft, ben je een stapje verder gekomen. Je gaat dan verder. Je zult vaak veel moeite doen om bijvoorbeeld een boom in leven te houden. Wanneer je daarin slaagt, voel je je met de boom verbonden, ergens is die boom van jou, deel van jou. Iets van je kracht is erin blijven steken en zo een verbinding tot stand gekomen tussen je ik en de natuur, maar ook een verbinding tussen dit ik en de natuurkracht waarvan die boom alleen maar een uitdrukking is.

Zoals gezegd: het is voor mij moeilijk duidelijk te maken wat ik feitelijk wil zeggen en voor u waarschijnlijk nog veel moeilijker om te begrijpen wat dit alles nu nog te doen kan hebben met milieuvervuiling. Toch is het innerlijk van de mens, zijn innerlijke waarden, de innerlijke band met God en schepping volgens mij het alfa en omega van alles wat ingaat tegen milieuvervuiling. Op het ogenblik dat ik iets opbouw waar ik niet zelf achtersta waarin ik niet werkelijk geloof en niet iets van mijn innerlijke band met de oneindigheid door kan laten klinken, heb ik mijzelf verloochend, heb ik mijn milieu reeds aangetast, dan vervuil ik het. Eerst zal dit een kwestie zijn van denkbeelden, later van gedragingen, nog later van materiële invloeden die je schept en beheerst. Want zo kom je tot een totale onverschilligheid voor het geheel waar je deel van bent.

Aan de andere kant: hoeveel mensen zijn er niet die soms deze innerlijke waarden erkennen en in hun wereld ook waar weten te maken? Niet dat die mensen wegvlugten voor hun werk of een maatschappelijke taak, maar mensen die juist daarin hun innerlijke waarheden door laten klinken, omdat zij aanvoelen: zo moet het zijn, dit is goed. Hoeveel mensen vullen, zelfs in uw tijd, nog goddelijke waarden in de op zich lege vormen van uw samenleving in? Hoeveel mensen scheppen nog leven uit zaken die voor anderen de sluipende dood van de mensheid schijnt te betekenen? Er zijn mensen die in zich verbonden zijn met een hogere kracht. Hoe zij deze noemen, is verder niet belangrijk. Of zij nu geloven in Brahma, Allah, werken met de Christus, met alle heiligen of de geest, doet niet ter zake: dit is alleen maar een naam die zij geven aan een beseffen, een weten, een kracht die zij innerlijk ervaren. Belangrijk is dat zij, hetgeen zij in zich ervaren en beleven waarmaken in de wereld van de mensen. Zij stralen het uit, dragen het over aan anderen, maken het actief, maken het tot een leven in de wereld. En deze uiting van in zich onbepert en eeuwig leven in de wereld van mensen maakt gelukkig en blij, maakt vrij ook.

Het betekent echter ook dat die mensen niet meer onverschillig zijn voor al hetgeen er rond hen gebeurt dat de traagheid, de onverschilligheid, het de kat uit de boom kijken afgelopen is. Zodra een mens weer in zichzelf gaat geloven, zodra hij of zij dit nu als innerlijke waarheid beseft of niet, de levende kracht weer in zichzelf voelt stuwen en vanuit zich weer een vonk kan laten overschieten op anderen, ook zonder een high zijn of seksuele roes. Dan ervaart men zelf hoe vonken over en weer schieten en een contact vormen met een werkelijkheid waardoor je eerst werkelijk leeft en de wereld pas werkelijk betekenis voor je gaat krijgen.

Ben je zover, dan kun je niet meer stilstaan en berusten. Dan vecht je mogelijk als een vreemde Don Quichote tegen windmolens en zie je heksen en tovenaars in de meest eenvoudige dingen. Dat kan zijn. Maar je leeft!! Ik haal nu de held van Cervantes aan. Heel vaak is de mens die innerlijk leeft, in de ogen van zogenaamde nuchtere en logisch denkende mensen een Don Quichote. Want zij begrijpen zo iemand niet. Zoals de lachende burgers kennelijk niet begrepen dat deze verdwaasde man in ieder geval nog leefde waarmaakte wat hij wilde zijn, terwijl de anderen aan hun burgerlijkheid ten ondergingen en hem bespotten.

Deze wereld spot vaak men de dingen die het belangrijkste zijn. Werkelijk leven is belangrijk. Zelf leven, zelf waarmaken wat in je leeft, is belangrijk, belangrijker vaak dan al het andere. En wanneer je dan eens windmolens aanvalt, dezen je de ribben kapotslaan, nu ja, dan zul je wel weer genezen. Het is een droom, meer niet. Zoals Dulcinea, of zij nu madonna is, of straatmadelief, alleen belangrijk is als de droom die inspireert. Het is de droom die voor de mens werkelijk telt, omdat hij vandaaruit waar tracht te maken wat hij is. Zeker: de held van Cervantes is uiteindelijk een droeve en belachelijke figuur. Maar hoeveel heeft hij uiteindelijk niet in beweging gebracht? Lees het boek er eens op na, dit boek met zijn spot en humor en vraag je eens af wat de Don in beweging zet, hoe zijn aanwezigheid iets in de kroeg verandert, hoe de poppenspeler nieuwe inspiraties heeft opgedaan; ja, hoe de capriolen van de held met het scheerbekken op het hoofd het gehele landschap van Spanje een nieuwe dimensie heeft gegeven.

Geloof mij, het is nog altijd beter een levende dwaas te zijn dan een dode, egoïstische, rechtschapen robot-burger. Eens betekende burger: het behoren tot een gemeenschap, iets wat zowel door geboorte als door een daad het geval kon zijn. 'Burger' was een trotse naam een naam die inzet vergde. Tegenwoordig is burger, neem mij niet kwalijk, mensen dat ik dit zeg: het woord voor verwerpelijke, laatdunkende daadloosheid, van schaapachtig blatende wezens die zichzelf op de bort kloppen en zich roemen op hun eigen rechtschapenheid. Wilt u burgers zijn in de laatste zin van het woord? Goed, maar verwacht niet dat ik met u meeblaas in het koor. Alles hangt af van wat u denkt, weet, gelooft, zelfs de betekenis die het woord 'burger' door u krijgt.

Geloof u in krachten vanuit de geest? Goed, maar gebruik ze dan ook. Want met geestelijke krachten kunt u ook de vervuiling aantasten. Indien uw geestelijke uitstraling de wereld duidelijk maakt dat egoïsme voor een mens de grootste dwaasheid is die er bestaat, misschien dat u dan ook anderen even aan het denken brengt. Wanneer u gelooft in een God, een geest die u helpt, kunt u misschien anderen genezen en door die genezing hen duidelijk maken dat er krachten bestaan die belangrijker zijn dan stoffelijke regels. Want de innerlijke verandering zijn het werkelijk belangrijke.

Fabrieken zijn mensenwerk, auto's zijn mensenwerk. Al de vervuilers of het nu straalvliegtuigen zijn, bedrijven of kleine vervuilers, die bijvoorbeeld vuil verbranden of onjuiste middelen gebruiken, worden bepaald door het leven en denken van de mensen. Zolang je de industrieën de mensen wilt laten leven, moet je er maar naar streven de mensen helemaal af te schaffen. Dan zijn robots beter. Laat het scheppend denken dan ook maar achterwege en werk alleen met een cybernetisch brein. Dat kan ingebrachte gegevens sneller en logischer verwerken.

Maar als je de mens vooropstelt, begrijp dan ook dat de mens de wortel is van alle dingen en dat de mens daarom ook persoonlijk betrokken is bij alle dingen dat hij persoonlijk ook medeaansprakelijk is voor alle dingen. De mens kan niet zeggen: dit is mijn zaak niet. Want als je leeft en beleeft, ziet en doormaakt, dan is het een deel van je, kun je er niet omheen. Wanneer er een zieke is, je kunt hem helpen; of je doet het niet, dan heb je een verplichting afgewezen. Je wist dat een mens ziek was, je kon hem helpen, je hebt het niet gedaan. Dat maakt je schuldig dat belast je, dat zondert je af van de werkelijkheid; wanneer je het niet wilt erkennen, dat isoleert je van je werkelijke wezen en leven. Mogelijk probeer je te helpen en loopt het verkeerd uit, anders dan je verwacht hebt. Maar dan heb je in ieder geval geprobeerd te helpen, dan leef je bewuster, heb je nieuwe ervaringen opgedaan, word je leven groter.

Mogelijk vindt u dit een vreemd betoog. Ach ja, de waarheid is zo vaak wat vreemd. Wanneer ik zou zeggen dat de Nederlanders de schuld zijn van het politieke gebeuren van vandaag, zijn er heel wat mensen die onmiddellijk reageren: "Wij niet, want wij zien heus wel dat het verkeerd is". Van anderen, van tegenstanders mogelijk wel ja. Maar laat u zich verder niet voortdurend meer door leuzen dan door feiten leiden? Ook hier bent u zelf mede de basis van alle geschipper. Mogelijk meent u dat u geregeerd wordt door betuttelaars waarbij u geen cent hebt in te brengen waarop u geen werkelijke invloed hebt. Dat is waar, omdat u dit laat gebeuren, omdat u geen last wilt hebben. U maakt uiteindelijk wel degelijk uit wat er gebeurt, niet alleen door uw daden en nalatigheid, maar evenzeer door de wijze waarop u kiest, de wijze waarop u denkt, reageert en meestal zelf lang niet alles doet wat u juist acht.

Daarom zeg ik dat ook u schuldig bent aan de vervuiling. U wilt toch welvaart, wenst werk voor eenieder - alsof het werken en vooral in een fabriek een soort goddelijk voorrecht zou zijn? U wilt toch dat alle lasten gelijk verdeeld zullen worden dat de overheid in zal grijpen enzovoort? Dan bent u medeschuldig aan een overdaad van ambtenaren en ambtelijkheid. U bent zelf de grote vervuilers. Mogelijk meent u dat de schuld bij anderen ligt, bij de jeugd bijvoorbeeld. Zeker, zij hebben meer kansen om zichzelf te zijn dan u vroeger. Maar achter de uiterlijkheden zijn zij precies dezelfde mensen als u en maken zij al te vaak ook uw fouten weer.

Zoek de mens, ga uit van hetgeen er in u is en u zult overal contact krijgen, dan verdwijnt de generatiekloof, dan is samenwerken en begrip opeens weer mogelijk. Je kunt de wereld in een korte tijd veranderen, wanneer je als mens maar terugkeert tot het innerlijk scheppend bestaan, wanneer je zelf weer ziel geeft aan je omgeving en geen genoegen meer neemt met een marionettenbestaan, dansende aan touwtjes waaraan anderen trekken.

Dat is mijn visie op het onderwerp van heden. Ik dank u voor uw aandacht.

Goedenavond.

d.d. 1 september 1972